

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 13.2.2006
KOM(2006) 33 konč.

**SPOROČILO KOMISIJE SVETU, EVROPSKEMU PARLAMENTU, EKONOMSKO-
SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Izvajanje lizbonskega programa Skupnosti:

Spodbujanje podjetniškega razmišljanja skozi izobraževanje in učenje

KAZALO

1.	Uvod.....	3
1.1.	Podjetništvo je ključni element rasti, zaposlovanja in osebne izpolnitve	4
2.	Podjetništvo v šolah	5
2.1.	Podjetništvo v šolskih učnih načrtih	5
2.2.	Podjetništvo v osnovnošolskem izobraževanju (učenci stari pod 14 let).....	5
2.3.	Podjetništvo v srednješolskem izobraževanju (od starosti 14 let naprej)	6
2.4.	Ukrepi za podporo šolam in učiteljem	7
3.	Podjetništvo v visokem izobraževanju.....	9
4.	Pot naprej	10
4.1.	Usklajen okvir	10
4.2.	Podpora šolam in učiteljem.....	11
4.3.	Sodelovanje zunanjih izvajalcev in podjetij.....	11
4.4.	Razvoj podjetništva v visokem izobraževanju.....	11

1. UVOD

Komisija je februarja 2005 z usmerjanjem naporov Evropske unije k dvema poglavitnima nalogama – k vzpostavitvi močnejše in trajnejše gospodarske rasti ter k ustvarjanju novih in boljših delovnih mest – predlagala nov začetek za Lizbonsko strategijo. Novo **Partnerstvo za rast in delovna mesta** poudarja pomen spodbujanja bolj podjetniške kulture in ustvarjanja spodbudnega okolja za MSP.

Sposobnost gospodarstva, da uspešno konkurira in raste, je odvisna od ravnovesja v številu podjetij, ki se doseže s spodbujanjem ustanavljanja podjetij in upravljanjem prenosa poslovanja. Raziskave kažejo, da obstajajo pozitivne povezave med **podjetništvom in gospodarsko rastjo**, zlasti v državah z visokimi dohodki¹, čeprav je rast BDP odvisna tudi od mnogih drugih dejavnikov. Trajnostna rast, ki temelji na inovacijah in odličnosti, zahteva vse večje število novoustanovljenih podjetij, ki lahko zagotovijo večje število boljših delovnih mest. Države z velikim porastom podjetništva imajo ponavadi večji upad nezaposlenosti². Poleg tega so socialni sistemi pod vse večjim pritiskom zaradi krčenja delovne sile. Če želi Evropa uspešno obdržati svoj socialni model, potrebuje večjo gospodarsko rast, **več novih podjetij, več podjetnikov, ki so se pripravljene podati v inovativna podjetja, in več hitro rastočih MSP**.

Podjetništvo lahko tudi prispeva k socialni povezanosti manj razvitih regij in zaposlovanju nezaposlenih in prikrajšanih ljudi. Poleg tega lahko prispeva k sprostitvi podjetniškega potenciala, ki ga imajo **ženske**, ki ga je treba v prihodnosti še bolj izkoriščati.

Obstaja potreba po ustvarjanju **ugodnejše družbene klime** za podjetništvo, ki temelji na povezovalni politiki z namenom, da se ne spremeni le način razmišljanja, ampak tudi izboljša znanje Evropejcev in odstranijo ovire za novoustanovljena podjetja, za njihov prenos in njihovo rast. Predhodni dokumenti Komisije so obravnavali ureditvene, davčne in finančne ovire³. Februarja 2004 je Komisija sprejela **Akcijski načrt za podjetništvo**⁴, ki predlaga horizontalne ukrepe za ustvarjanje podpornega okvira podjetniške politike. Novembra 2005 je bila vzpostavljena povezovalna **politika** za MSP⁵.

Na podjetništvo vpliva več dejavnikov in upoštevati je treba tudi kulturne vidike. Evropejci neradi izkoristijo priložnosti za samozaposlitev in podjetniške dejavnosti⁶. Raziskave nakazujejo, da **kulturna podpora** (npr. z izobraževalnimi programi, promocijskimi kampanjami itn.) ugodno vpliva na število podjetniških dejavnosti v EU⁷.

Spodbujanje podjetništva med mladimi je ključni element **Evropskega pakta za mlade**, ki ga je marca 2005 sprejel Evropski svet.

¹ Global Entrepreneurship Monitor 2004.

² D. Audretsch, *Entrepreneurship: A survey of the literature*, oktober 2002.

³ Glej tudi: http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/index_en.htm

⁴ Evropski načrt za podjetništvo, Evropska komisija, COM(2004)70 konč., 11.2.2004.

⁵ Sodobna politika za MSP za rast in zaposlovanje, COM (2005)551 konč., 10.11.2005.

⁶ Flash Eurobarometer 160 „Entrepreneurship“, junij 2004.

⁷ Global Entrepreneurship Monitor 2004.

1.1. Podjetništvo je ključni element rasti, zaposlovanja in osebne izpolnitve

Podjetnost pomeni sposobnost posameznika za uresničevanje svojih zamisli. Vključuje ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje ciljev. Spodbuja posameznika v vsakdanjem življenju doma in v družbi, zaposlene ozavešča o vsebini njihovega dela in jim omogoča, da bolje izkoristijo priložnosti, ter zagotavlja temelje za podjetnike, ki se odločajo za družbene in trgovinske dejavnosti⁸.

Razvijanje **splošnih lastnosti in spretnosti**, ki so temelji podjetništva, se dopolnjuje s podajanjem **bolj specifičnega znanja** glede na stopnjo izobraževanja. Poudarjanje zamisli „odgovornega podjetništva“ bo pomagalo h krepitvi privlačnosti podjetniške poklicne poti.

Medtem ko vsi mladi, ki razvijajo podjetniške sposobnosti, ne bodo postali podjetniki, pa dokazi kažejo, da okrog 20% udeležencev v mini podjetniških dejavnostih v srednji šoli **po študiju odpre svoje podjetje**⁹. Podjetniška izobrazba poveča možnosti za novoustanovljena podjetja in samozaposlovanje ter poveča posameznikov zaslužek in zadovoljstvo. Poleg tega pa bo vsako dinamično MSP, ki želi rasti, imelo koristi od mladih ljudi, ki podjetniško razmišljajo in imajo podjetniške sposobnosti.

Toda koristi, ki prihajajo od podjetniške izobrazbe, niso samo novoustanovljena podjetja, inovativni projekti in novoustvarjena delovna mesta. **Podjetnost je ključni element za vse**, mladim pomaga, da so ustvarjalnejši in samozavestnejši v vsem, česar se lotijo, ter da delujejo družbeno odgovorno.

Delovni program izobraževanje in usposabljanje 2010 vključuje podjetništvo v referenčni okvir osmih ključnih elementov **vseživljenjskega učenja**, ki so potrebni za osebno izpolnitev, socialno vključenost, aktivno državljanstvo in možnost zaposlitve. To pa je podlaga za nedavni predlog Komisije za priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta¹⁰.

Običajno formalno izobraževanje v Evropi ni spodbujalo podjetništva in samozaposlovanja. Ker pa se stališča in kulturni odnosi oblikujejo že zelo zgodaj, lahko **izobraževalni sistemi pomembno prispevajo k uspešnemu obravnavanju podjetniškega izziva v EU**.

Medtem ko priznavamo, da je treba podjetniške sposobnosti pridobivati z **vseživljenjskim učenjem**, pa se to sporočilo osredotoča na izobraževanje **od osnovne šole do univerze**, vključno s srednješolskim **poklicnim** izobraževanjem (začetno poklicno usposabljanje) in visokošolskimi **tehničnimi inštituti** terciarne stopnje.

Čeprav že obstajajo številne pobude glede podjetniškega izobraževanja, pa niso zmeraj del doslednega okvira. **S tem sporočilom**, ki temelji na dokazih, pridobljenih v okviru večletnega programa Skupnosti¹¹, **se želi podpreti države članice pri razvijanju bolj sistematične strategije za podjetniško izobraževanje**. Najboljšo prakso je mogoče najti v Evropi. Izziv leži v nadaljnjem širjenju obstoječih pozitivnih primerov.

⁸ Predlog Komisije za priporočilo o ključnih sposobnostih za vseživljenjsko učenje COM(2005)548 konč.

⁹ Projekt o najboljšem postopku: končno poročilo skupine strokovnjakov, september 2005.

¹⁰ Predlog Komisije za priporočilo o ključnih sposobnostih za vseživljenjsko učenje

¹¹ Odločba Sveta (2000/819/ES) z dne 20. decembra 2000 o večletnem programu za podjetja in podjetništvo ter zlasti za mala in srednja podjetja (MSP) (2001 – 2005).

2. PODJETNIŠTVO V ŠOLAH

2.1. Podjetništvo v šolskih učnih načrtih¹²

- **Vključitev jasnih ciljev v učni načrt, skupaj z napotki za njihovo uresničevanje, zagotavlja trdnejšo osnovo za podjetniško izobraževanje.**

Zlasti v srednješolskem izobraževanju obstajajo predmeti, ki se lahko na pobudo šol in učiteljev uporabijo za podjetniško učenje. Toda zelo pogosto se tako učenje izvaja izven učnega načrta.

Nekatere države **so prenovile ali so v postopku prenove nacionalnih učnih načrtov**, da bi v njih opredelile podjetniško usposabljanje. Medtem ko so le v nekaterih primerih reforme dosledno obravnavale različne stopnje in vrste izobraževanja, pa obstajajo pozitivni primeri, ki so vredni omembe¹³.

Na **Poljskem** so „Osnove podjetništva“ obvezni predmet v vseh splošnih srednjih in poklicnih šolah. Cilji so razviti podjetniško vedenje in se naučiti, kako odpreti podjetje.

Podjetništvo in samozaposlovanje se kot cilja izobraževanja pogosteje pojavljata v **poklicnem srednješolskem izobraževanju**.

V **Avstriji** je podjetništvo del učnega načrta za srednješolsko tehnično in poklicno izobraževanje, kjer študentje npr. upravljajo namišljena podjetja.

Podjetniška usposobljenost se razvija na **formalni ali neformalni način** (npr. mladinsko delo in razne oblike sodelovanja v družbi). Nadalje je treba razvijati orodja za prepoznavanje in vrednotenje spretnosti, povezanih s podjetništvom, ki se pridobijo pri neformalnem učenju.

2.2. Podjetništvo v osnovnošolskem izobraževanju (učenci stari pod 14 let)¹⁴

- **Treba je izpostaviti koristi, ki jih ima osnovno podjetniško izobraževanje na družbo na sploh in na učence same, celo na zgodnji stopnji izobraževanja.**

Kakor velja za vsa znanja, ki pomagajo posamezniku, da bolje upravlja s svojim življenjem, se tudi temelji za podjetništvo položijo že v zgodnjih letih izobraževanja. Na osnovnošolski stopnji kvaliteti kot sta ustvarjalnost in iniciativnost pomagata razvijati podjetniško vedenje. To se najbolje doseže z aktivnim učenjem, ki temelji na naravni otroški radovednosti. Poleg tega bi moralo učenje o družbi vključevati **predznanje** o poslovnem svetu in **stik** z njim ter razumevanje vloge podjetnikov v družbi.

¹² Za šolske učne načrte so lahko odgovorni nacionalni ali regionalni organi. Zato je treba tukaj predstavljene zamisli prilagoditi za posamezne države.

¹³ Npr. v Španiji, na Irskem, Poljskem, Finskem in v Združenem kraljestvu, kot tudi na Norveškem. Projekt o podjetniškem izobraževanju, končno poročilo marec 2004 in Poročilo iz leta 2005 o izvajanju Evropske listine za mala podjetja.

¹⁴ „Osnovnošolsko izobraževanje“ se nanaša na prvo raven Unesco-ve klasifikacije ISCED 1977. Upoštevati je treba, da se opredelitev osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja med državami članicami EU bistveno razlikuje.

V številnih državah članicah učni načrti že spodbujajo šole, da usmerjajo otroke k dajanju pobud in sprejemanju odgovornosti. Toda primeri izrazitejšega podjetniškega izobraževanja so redki. Na splošno pa je v osnovnošolskem izobraževanju jasnih pobud ali programov, ki bi prišli od odgovornih za izobraževanje, še zmeraj zelo malo; dejavnosti pogosto vodijo zunanji izvajalci, kot so npr. neprofitne organizacije, ki jih podpira zasebni sektor. Kljub temu pa obstaja več primerov dobre prakse, ki bi jo bilo treba razširjati med javnimi organi, šolami, učitelji in starši.

V Luksemburgu imajo v šestem razredu (11 in 12-letni otroci) frankofonega programa učni razdelek, ki je namenjen odpiranju podjetja in temelji na stripu „*Boule in Bill odpreta podjetje*“, in ta se uporablja v vseh osnovnih šolah. Strip se prav tako uporablja pri urah matematike za predstavitev osnovnih finančnih analiz.

Načini spodbujanja odprtega razmišljanja glede podjetništva vključujejo delo na projektih, igro vlog, preproste študije primera in obiske lokalnih podjetij. To so dejavnosti, ki podpirajo številne druge predmete in motivirajo tiste, ki se najboljše učijo skozi prakso. Zlasti na poznejših stopnjah osnovnošolskega izobraževanja lahko s podjetništvom povezani programi uspešno kombinirajo ustvarjalnost, inovativnost in preprost koncept podjetja (npr. učenci, ki prodajajo proizvode na šolskih tržnicah itd.).

„Tekmovanje mladih izumiteljev“ je program, ki poteka v osnovnih šolah in v prvih letnikih srednjih šol v več državah¹⁵ in je namenjen otrokom od 6 do 16 let. Cilj programa je spodbujati ustvarjalnost mladih, razvijati njihove ideje in jih uvesti v tekmovalnost. Zmagovalci prejmejo nagrade za modele in izume.

2.3. Podjetništvo v srednješolskem izobraževanju (od starosti 14 let naprej)¹⁶

- Srednješolsko izobraževanje bi moralo dijake seznaniti s samozaposlovanjem in podjetništvom kot možnostmi za njihovo poklicno pot.
- Podjetniški način razmišljanja in spretnosti je mogoče najboljše spodbujati s praktičnim učenjem in izkušanjem podjetništva v praksi s pomočjo praktičnih projektov in dejavnosti.

V večini evropskih držav imajo učni načrti zastavljene široke cilje in vključujejo predmete, ki omogočajo učenje o podjetništvu (npr. družbene in ekonomske študije, geografijo itd.). Toda sama izvedba je pogosto odvisna od pobud s strani šol in učiteljev ter podpore lokalne poslovne skupnosti. V nekaterih državah članicah pa je praktično izkušanje podjetništva vključeno v ustaljene tečaje.

Na Irskem programi, ki so določeni v učnem načrtu, npr. *Transition Year*, *Leaving Certificate Vocational Programme* in *Leaving Certificate Applied*, ponujajo dijakom možnost, da izkusijo podjetništvo.

¹⁵ Npr. na Finskem, v Združenem kraljestvu, na Islandiji in Norveškem.

¹⁶ Po ISCED je nižje srednješolsko izobraževanje druga raven in višje srednješolsko izobraževanje, ki se začne po obveznem šolanju, tretja raven.

Programi se lahko specifično osredotočijo na učenje o poslovanju v praksi, npr. tako, da dijaki vodijo mini podjetja.

Cilj vodenja mini podjetij s strani dijakov v šoli je razvijanje dejanske gospodarske dejavnosti v manjšem obsegu ali plastična simulacija načina delovanja podjetij. Dijaki se učijo skupinskega dela in razvijajo samozavest. Ocenjuje se, da v teh programih v EU-25 in na Norveškem¹⁷ vsako leto sodeluje več kot 200 000 dijakov.

V **poklicnem srednješolskem izobraževanju (začetno poklicno usposabljanje)** je specifično usposabljanje o tem, kako odpreti podjetje, še zlasti učinkovito, saj se bodo dijaki kmalu zaposlili in samozaposlitev je lahko zanje dragocena možnost. Toda razen redkih držav (npr. kjer je dobro razvit sistem vajeništva) v dejanskega osredotočanja na podjetništvo veliko primerih ni, saj se meni, da je glavna naloga poklicnega izobraževanja izučiti kvalificirane delavce.

V **nemškem sistemu poklicnega usposabljanja** (tako imenovan „dualni sistem“), kjer usposabljanje poteka tako v šolah kot v podjetjih, se dijaki v „mojstrskem obdobju“ naučijo, kako ustanoviti lastno podjetje. Takšno izobraževanje ne cilja samo na pridobivanje potrebnih vodilnih sposobnosti, ampak tudi na spodbujanje podjetniških vrlin in spretnosti vajeništva.

Zaznava se¹⁸, da srednješolski učni načrti **ne zagotavljajo zadostne motivacije učiteljem in šolam**, da bi razvijali podjetniško izobraževanje. Zato je bistveno, da se jim ponudi **podpora in stimulacija**.

2.4. Ukrepi za podporo šolam in učiteljem

- **Šole bi bilo treba podpirati in jih stimulirati, da bi začele s podjetniškimi dejavnostmi in programi, saj obstaja že več oprijemljivih primerov o tem, kako to storiti.**
- **Javni organi bi morali sprejeti iniciativo in spodbujati podjetniško izobraževanje med šolami, ravnatelji in učitelji.**
- **Podpora prizadevanj, ki jih kažejo interesne organizacije, je učinkovita metoda širjenja podjetniškega duha v šolah in spodbujanja podjetništva v poslovnem svetu.**

Podjetništvo se razvija v okolju, ki spodbuja aktivne oblike učenja. Da bi to omogočili, **je potrebna podpora**, ki bi morala vključevati zagotavljanje začetnega in nadaljnega usposabljanja učiteljev, dati bi jim morali potreben čas in vire za načrtovanje, vodenje in ovrednotenje dejavnosti, razpoložljivo gradivo prav tako pa bi morali jasno opredeliti odgovornosti. Bistvena je zavzetost ravnateljev, učiteljskih zborov, kot tudi sodelovanje staršev.

Prav tako morajo **javni organi**, zlasti tisti, ki so odgovorni za izobraževanje, zaposlovanje, industrijo in podjetništvo, aktivno spodbujati podjetniško izobraževanje. Pomemben prvi korak na nacionalni ravni je ob upoštevanju horizontalne in interdisciplinarne narave

¹⁷ Mini podjetja v srednješolskem izobraževanju. Projekt o najboljšem postopku: končno poročilo skupine strokovnjakov, september 2005.

¹⁸ Projekt podjetniško izobraževanje, končno poročilo, marec 2004.

podjetniškega izobraževanja **vzpostavitev formalnega sodelovanja med različnimi oddelki administracije**. Sodelovanje lahko pripelje do oblikovanja nacionalne **strategije** ali **akcijskega načrta**.

Podjetniška usmerjevalna skupina na **Finskem** je bila ustanovljena leta 2002, da bi razvijala in usklajevala podjetništvo na različnih stopnjah izobraževanja, njeni člani pa predstavljajo različna ministrstva, organizacije in administracije, pristojne za izobraževanje.

Glavna **ovira** je nemotiviranost učiteljev in odsotnost **specifičnega usposabljanja**. Prizadevanja, ki jih **učitelji** namenijo praktičnim dejavnostim, včasih tudi izven njihovega običajnega delovnega časa, bi se morala šteti kot uradna dolžnost. Kljub temu da se javni organi tega vse bolj zavedajo, pa pobude, ki se nanašajo na učitelje, največkrat niso sistematične.

V političnem smislu obstajajo različni načini za korak naprej. Podporni ukrepi, ki jih sprejmejo vlade, **spodbujajo partnerstvo med šolami in podjetji, podpirajo posebne organizacije**, ki imajo oprijemljive programe, **financirajo pilotne projekte** v šolah in **razširjajo dobro prakso**. Čeprav je načrtno spodbujanje še vedno omejeno, pa v **Evropi obstajajo dobri primeri, ki jih je vredno izpostaviti**.

Na **Nizozemskem** je vlada v šolah financirala pilotne projekte. Podpora je vključevala razvijanje učnega gradiva za učitelje, organizacijo seminarjev in usposabljanj zanje. Sedaj je cilj, da bi ostale šole spodbudili k tem projektom tako, da bi šolskim upravam, učiteljem in učencem predstavili dobro prakso.

Zasebni izvajalci (poslovne organizacije, podjetja, podjetniki, poslovni svetovalci itd.) so vse bolj vključeni v izobraževanje, tako s sponzoriranjem specifičnih pobud kot z neposredno udeležbo v poučevanju (npr. kot mentorji). Podjetja bi morala to udeležbo obravnavati kot dolgoročno investicijo in pomemben vidik svoje **skupne družbene odgovornosti**. Zasebno-javna **partnerstva** so bistvena za razvoj podjetniškega izobraževanja. Vzpostavitev **vezi med šolo, podjetji in skupnostjo** je ključni element uspešnih programov. Ta proces je treba nadalje spodbujati.

Številne **organizacije**¹⁹ sedaj s pomočjo **partnerstev s poslovnim svetom** in določeno stopnjo javne podpore razširjajo podjetniško izobraževanje po Evropi. Spodbujajo programe, ki temeljijo na praktičnem učenju, npr. programe, kjer dijaki vodijo mini podjetja. Brez metodologije ali poleg metodologije, ki jo interno razvijejo izobraževalni sistemi, je njihov prispevek k podjetniškemu izobraževanju bistven v večini evropskih držav. Te organizacije prav tako zagotavljajo usposabljanje za učitelje in so lahko vodilne v spremembah na področju nacionalne politike izobraževanja.

Na **Norveškem** je Young Enterprise Norway partner vlade pri uvajanju strategije podjetniškega izobraževanja. V letu 2004 je 14 odstotkov vseh dijakov zadnjih letnikov srednje šole sodelovalo v podjetniškem programu za dijake.

¹⁹ Npr. člani mrež Junior Achievement-Young Enterprise Europe, EUROPEN in JADE.

3. PODJETNIŠTVO V VISOKEM IZOBRAŽEVANJU

- **Univerze in tehnični inštituti bi morali podjetništvo vpeljati v bistven del svojega učnega načrta, ga razširiti na več predmetov in zahtevati od študentov, oz. jih spodbujati, da se udeležijo podjetniških tečajev.**
- **Kombinacija podjetniškega razmišljanja in znanj z odliko v znanstvenih in tehničnih študijah bi morala omogočiti študentom in raziskovalcem, da bi bolje tržili svoje zamisli in na novo razvite tehnologije.**

V univerzitetnih študijah zagotavlja podjetniško izobraževanje specifično usposabljanje glede tega, **kako odpreti in voditi podjetje** ter spodbuja in **podpira podjetniške zamisli** študentov. Terciarno izobraževanje je običajno zelo decentralizirano, toda obstajajo nekateri primeri nacionalnih strategij, ki spodbujajo podjetništvo v visokošolskem izobraževanju, kar je običajno rezultat sodelovanja med administracijo in univerzami.

V **Združenem kraljestvu** je cilj *Science Enterprise Challenge* ustanoviti mrežo centrov v sklopu univerz, ki bi jih financirale vlade, ter bi bili specializirani za povezovanje podjetniških študijev z znanostjo in tehnologijo.

V Evropi²⁰ obstaja več **kateder za podjetništvo**, toda Evropa zaostaja za ZDA, saj jih je tam registriranih štirikrat več²¹. Poleg tega se podjetništva učijo večinoma študenti, ki študirajo **ekonomijo in poslovanje**. Za tiste, ki pa študirajo druge premete, pa je učenje podjetništva omejeno. Podjetništvo še zmeraj ostaja predvsem izbirni predmet in se ponuja tudi kot samostojni predmet. Univerze bi morale vključevati podjetništvo v **razne predmete svojih študijskih programov, saj lahko doda vrednost vsem univerzitetnim programom**. Za reševanje problema, ki nastaja zaradi premajhnega števila specializiranih profesorjev, bi bilo treba **podjetništvo priznati kot področje specializacije za doktorske študije**.

Študije primerov in druge interaktivne učne metode se premalo uporabljajo²², prav tako pa je premajhna vključenost poslovnežev v učni proces. Za spodbujanje podjetniškega vedenja je potrebno **spodbudno okolje. Visokošolske ustanove, kjer poučujejo podjetništvo**, zagotavljajo ali olajšujejo dostop do tveganega kapitala, razvoja vodstvenih sposobnosti in povezovanja v mrežo. **Tekmovanja v načrtovanju podjetij** so učinkovit način za predstavitev študentov investitorjem. Univerzitetni **inkubatorji** in **znanstveni parki** prav tako jasno dokazujejo zavezanost univerz s praktičnim opravljanjem storitev.

V sklopu **poslovnih študij** na dodiplomski in podiplomski stopnji (vključno z MBA) bi se programi morali bolje osredotočiti na vidike kot so ustanovitev podjetja, upravljanje faze rasti MSP in zagotavljanje stalnih inovacij.

Posebno pozornost je treba nameniti sistematičnemu vključevanju podjetniškega usposabljanja v **znanstvene in tehnične študije ter v tehnične inštitute** (npr. politehnika), da bi ustvarili ugodnejše pogoje za podjetja, ki nastanejo iz univerzitetnih raziskav, in za novoustanovljena inovativna podjetja, ter da bi pomagali raziskovalcem, da si pridobijo

²⁰ Projekt o najboljšem postopku, podjetniško izobraževanje in usposabljanje, november 2002.

²¹ Raziskava podjetniškega izobraževanja v Evropi, EFER in EFMD, september 2004. J. A. Katz, Survey of Endowed Positions in Entrepreneurship and Related Fields in the United States oktober 2003.

²² Raziskava podjetniškega izobraževanja v Evropi.

podjetniške spretnosti. Poslovne šole in tehniške/znanstvene fakultete bi morale bolj sodelovati, npr. z oblikovanjem interdisciplinarnih skupin študentov in doktorskih kandidatov. Večji poudarek bi moral biti na razvijanju spretnosti in znanj, ki so potrebni za polno izkoriščanje dejavnosti v zvezi z **inovacijami** in **prenosom znanja**, v kombinaciji s **trženjem novih tehnologij**²³.

Evropske univerze morajo jasneje opredeliti strateški del, ki ga imajo inovacije in prenos znanja v okviru splošnega poslanstva institucije.

Podjetja, ki nastanejo iz univerzitetnih raziskav, se vse bolj obravnavajo kot pomemben način za pospeševanje lokalnega gospodarskega razvoja. Da bi podjetja svoje nove vloge dobro odigrala, pa morajo tako znanstveniki kot univerze graditi na **poslovni in upravni usposobljenosti**.

Obstajajo nekatere **notranje ovire**, kot npr. sistem poklicne poti, ki je močno zasnovan na akademskih zaslugah, in še vedno ne ponuja podjetništva kot verjetne izbire. Težave se prav tako pojavljajo v zvezi z mobilnostjo delovne sile na univerze in z njih in v zvezi z možnostjo fleksibilnega in strateškega zaposlovanja osebja na univerzah²⁴. Medsektorska mobilnost raziskovalcev na vseh stopnjah njihove poklicne poti (vključno z doktorskim usposabljanjem) bi morala postati običajni del poklicne poti raziskovalca²⁵. Takšna mobilnost bi prav tako morala pomagati pri razvijanju potrebnih spretnosti in znanj za pospeševanje podjetniške kulture in vedenja na univerzah.

Končno je tudi bistveno, da se ustvari kritična masa učiteljev podjetništva in pospeši čezmejno sodelovanje. Medtem ko se po Evropi preizkušajo inovativni učni pristopi za poučevanje podjetništva na univerzah, pa je treba **povečati širjenje teh praks**.

4. POT NAPREJ

Naslednja **priporočila** za konkretno ukrepanje temeljijo na dokazih in dobri praksi, ki jih najdemo v Evropi. Večino ukrepov je treba sprejeti na nacionalni ali lokalni ravni. Cilj predlogov je oblikovati sistematičnejše pristope v podjetniškem izobraževanju in **pospešiti vlogo, ki jo ima izobraževanje pri ustvarjanju boljše podjetniške kulture v evropskih družbah**.

4.1. Usklajen okvir

- Nacionalni in regionalni organi bi morali vzpostaviti **sodelovanje med različnimi oddelki**, kar bi vodilo v oblikovanje strategije z jasnimi cilji, ki bi zajemala vse stopnje izobraževanja v smislu Lizbonskih nacionalnih programov.
- **Šolski učni načrti bi morali na vseh stopnjah izrecno vključevati podjetništvo** kot cilj izobraževanja, ki bi ga spremljale smernice za njegovo izvedbo.

²³ Glej tudi: Več raziskav in inovacij – naložba za rast in zaposlovanje: Skupni pristop. COM(2005) 488 konč.

²⁴ Nordic Innovation Centre, *Entrepreneurial learning & academic spin-offs*, Göteborg, januar 2005.

²⁵ Evropska listina za raziskovalce in Kodeks ravnanja pri zaposlovanju raziskovalcev C5(2005) 576 konč., 22. marec 2005.

4.2. Podpora šolam in učiteljem

- Šole bi bilo treba z vrsto različnih instrumentov **praktično podpreti in spodbuditi**, da bi začele s podjetniškimi dejavnostmi in programi.
- Posebno pozornost bi bilo treba nameniti **usposabljanju učiteljev**, in sicer z začetnim in nadaljnjim usposabljanjem, kot tudi praktičnimi izkušnjami, ter ozaveščanju ravnateljev in učiteljskih zborov.

4.3. Sodelovanje zunanjih izvajalcev in podjetij

- Spodbujati je treba **sodelovanje med izobraževalnimi ustanovami in lokalno skupnostjo, zlasti podjetji**. Podjetja bi morala vključevanje v formalno in neformalno izobraževanje jemati kot naložbo in kot svojo **skupno družbeno odgovornost**.
- Še naprej je treba spodbujati uporabo **mini podjetij** v šolah. V tem smislu bi bilo treba priznati dejavnosti organizacij, npr. nevladnih organizacij, ki spodbujajo take programe, bolj sistematično pa bi bilo treba podpreti njihove pobude.

4.4. Razvoj podjetništva v visokem izobraževanju

- Visokošolske ustanove bi morale **vključiti podjetništvo** v več predmetov in programov, zlasti v sklop znanstvenih in tehničnih študij.
- **Podpora javnih organov** je še zlasti potrebna za zagotavljanje visoke ravni usposabljanja učiteljev in razvoj mrež, ki lahko razširjajo dobro prakso.
- Skupaj z vključevanjem **poslovnežev** v učni proces bi bilo treba spodbujati **mobilnost učiteljev** med univerzami in poslovnim svetom.

Komisija bo še naprej z usklajevanjem dejavnosti in specifičnimi projekti podpirala **ukrepe držav članic** za doseganje bolj vsestranske politike. Razširjala bo dobro prakso in s široko paleto dejavnosti dvigovala vidnost podjetniškemu izobraževanju, vključno s spremljanjem priporočila o ključnih spretnostih. Z letom 2006 se bo delo na podjetništvu v visokošolskem izobraževanju okrepilo. Z letom 2007 bo na novo predlagan integriran program Skupnosti o vseživljenjskem učenju podpiral inovativne projekte z evropskimi razsežnostmi, s čimer naj bi pospeševali podjetniško vedenje in spretnosti ter spodbujali vezi med izobraževalnimi ustanovami in podjetji. Evropski socialni sklad bo še naprej podpiral pobude na evropski, nacionalni in lokalni ravni.

Javni organi v državah članicah so vabljeni, da sprejmejo potrebne ukrepe in pospešijo reforme v skladu s specifičnimi potrebami vsake države. Sporočilo bo služilo kot **referenca** za pregled napredka pri razvoju politike, zlasti z lizbonskimi poročili, ki jih bodo države članice predložile v okviru integriranih smernic za rast in delovna mesta (*smernica št. 15*).